

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Έτήσια περιοδική έκδοση

Όργανο του Όμιλου Νεοελληνικῶν Μελετῶν

Τόμος 3 (2023-2024)

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΧΡΗΣΤΟΥ Π. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ (Πάτραι 14.2.1912-Αθήναι 14.8.2014)
ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
(ΔΕΚΑ ΕΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ)

ΑΘΗΝΑΙ 2024

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Έτήσια περιοδική έκδοση
Όργανο του Όμιλου Νεοελληνικῶν Μελετῶν

Διευθυντὲς σύνταξης:

Θεοδόσης Πυλαρινός, Όμότ. Καθηγ. Νεοελλ. Λογοτεχνίας Ἰονίου Πανεπιστημίου
Ἀθανάσιος Θ. Φωτόπουλος, πρ. Καθηγητὴς Νεότερης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Πανεπιστημίου Πατρῶν

Ό Ρήγας Βελεστινλῆς καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὑποβαστάζουσι τὴν Ἑλλάδα
(Έργο τοῦ λαϊκοῦ ζωγράφου Θεοφίλου)

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748-1833), πορτρέτο στη Βιβλιοθήκη-Μουσεῖο Τυπάλδων Ἰακωβάτων στὸ Ληξούρι.

- Ἀνάτυπα δὲν γίνονται καὶ ἀντίτυπα τιμῆς ἔνεκεν δὲν δίδονται. Δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ ἀδείας ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπο ἀνατύπωση ἢ ἀναδημοσίευση κειμένων.
- Στὸν Νέο Ἑλληνισμό δημοσιεύονται κείμενα στὴ δημοτικὴ ἢ τὴν καθαρεύουσα σὲ μονοτονικὴ ἢ πολυτονικὴ μορφή, κατὰ δήλωση τῶν συγγραφέων τους.
- Ἀποστολὴ συνεργασίας στὸ e-mail: joas@otenet.gr
- Τηλέφωνο ἐπικοινωνίας; 6934167113
- Διαδικτυακὸς τόπος: <https://newhellenism.weebly.com/>

ΧΡΗΣΤΟΥ Π. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

(Πάτραι 14.2.1912-Αθήναι 14.8.2014)

ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
(ΔΕΚΑ ΕΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ)

Πρόσφορη αφορμή για την συγγραφή του παρόντος άρθρου είναι η συμπλήρωση δεκαετίας από της εκδημίας του Ομοτίμου Καθηγητού της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) Μιχαήλ Σακελλαρίου, τακτικού μέλους της Ακαδημίας Αθηνών από του 1983, Προέδρου του Ιδρύματος το 1992. Για τα περισπούδαστα έργα του και την συνεισφορά του στην Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος (στο εξής ΙΝΕ) και στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία (στο εξής ΑΕΙ) έχει γίνει εκτενής λόγος κατά το παρελθόν από τους πλέον ειδικούς¹. Στο παρόν κείμενο θα διερευνήσωμεν τους λόγους στροφής του Σακελλαρίου από την ΙΝΕ στην ΑΕΙ.

Ολίγα έτη πρό της εκδημίας του είχε επανεκδώσει ο Σακελλαρίου τα έργα του για την ΝΕΙ. Ειδικότερον, το 2011 εξεδόθησαν σε δύο τόμους, επί αρίστου χάρτου, τα μελετήματά του τα αφορώντα την ΝΕΙ². Στο δίτομο αυτό έργο, το οποίο παρουσιάσθηκε στην Ακαδημία Αθηνών³, δεν περιλαμβάνεται το μελέτημά του «Οι βόρειοι Έλληνες στη νεώτερη ιστορίας μας», το οποίο είχε δημοσιευθή σε ένδεκα επιφυλλίδες της εφημερίδος *ΤΑ ΝΕΑ*, Απρίλιος-Ιούνιος 1947 και για το οποίο θα γίνει λόγος στην συνέχεια. Το 2012 εκυκλοφορήθησαν δύο έργα του. Πρώτον, η διατριβή του με τον τίτλον, *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*,

1. Εκ της πληθούς των νεκρολογιών και αξιολογήσεων περί του βίου και του έργου του πβ. Ολγα Σελλά, «Μιχαήλ Σακελλαρίου, ο λόγιος που υπηρέτησε την κοινωνία», εφημ. *Η Καθημερινή* 19 Αυγούστου 2014. Κων/νος Ι. Δεσποτόπουλος, «Μνήμη Μιχαήλ Σακελλαρίου», εφημ. *Η Καθημερινή* 21 Αυγούστου 2014. Αντώνιος-Αιμίλιος Ταχιάος, «Μνήμη Μ. Β. Σακελλαρίου», εφημ. *Η Καθημερινή* 22 Αυγούστου 2014. Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου, «Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου – Αντί μνημοσύνου», εφημ. *Εστία* 23 Αυγούστου 2014. Μιλτιάδης Χατζόπουλος και Λουίζα Λουκοπούλου, «Η πολύτιμη προσφορά του Μιχαήλ Σακελλαρίου», εφημ. *Η Καθημερινή* 24 Αυγούστου 2014.

2. Μιχαήλ Β. Σελλάριου, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας*, 2 τόμοι. Αθήνα, Ηρόδοτος, 2011, 954 σσ. συνολικώς.

3. Βασιλείου Χ. Πετράκου «Παρουσίαση της έκδοσης των περί νεοελληνικής ιστορίας μελετών του Ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 86(Β')(2011), 151-154.

έργο που δημοσιεύθηκε την άνοιξη 1939, εξαντλήθηκε, ανατυπώθηκε το 1976 από τις εκδόσεις Ερμής [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη] και κυκλοφορήθηκε σε δεύτερη έκδοση «βελτιωμένη και επαυξημένη» επί αρίστου χάρτου το 2012. Το έργο παρουσιάστηκε στην Ολομέλεια της Ακαδημίας Αθηνών⁴. Δεύτερον, κυκλοφορήθηκε το ανέκδοτον έργο του με τον τίτλον, *Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο καταλύτης για την αποδιοργάνωση της Ελληνικής Επανάστασης, 24 Φεβρουαρίου-23 Μαΐου 1825*, από τις Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης⁵. Το έργο αυτό, το οποίο είχε περατωθή το 1942, ήταν ήδη γνωστό στους ακαδημαϊκούς κύκλους ένεκα της αναφοράς σε αυτό από τον αοίδιμο Διον. Α. Ζακυθινό κατά την παρουσίαση του βίου και του έργου του Σακελλαρίου⁶. Ωσαύτως και η έκδοση αυτή παρουσιάστηκε στην Ακαδημία Αθηνών⁷.

Το 2013, ενός και πλέον έτους προ της εκδημίας του Σακελλαρίου, ο Ακαδημαϊκός Βασίλειος Πετράκος, Γενικός Γραμματεύς της Ακαδημίας (2010-2020), παρουσιάζοντας το έργο, *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*, σημειώνει ότι «λυπάται κανείς γιατί ο Μιχάλης εγκατέλειψε τη νεώτερη ελληνική ιστορία και στράφηκε προς την αρχαία. Ο ίδιος έχει εκθέσει τους λόγους και τους θεωρώ εύλογους, τούτο όμως δεν σημαίνει ότι η πατρίδα μας δεν στερήθηκε τον ιστοριογράφο εκείνο που, πέρα από τα προσωπικά του έργα που θα έδινε, θα δημιουργούσε παράδοση ιστοριογραφίας της νεώτερης Ελλάδος»⁸.

Στην συνέχεια θα προσπαθήσωμεν να απαντήσωμεν, μέσω των διαδοχικών κρίσεων, που υπέστη ο Σακελλαρίου και μέσω των προσωπικών ανα-

4. Βασιλείου Χ. Πετράκου, «Παρουσίαση του βιβλίου του Ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*. Δεύτερη έκδοση βελτιωμένη και επαυξημένη», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 88(Β')(2013), 91-99.

5. Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου, *Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο καταλύτης για την αποδιοργάνωση της Ελληνικής Επανάστασης, 24 Φεβρουαρίου-23 Μαΐου 1825*, Ηράκλειον, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2012, 462 σσ. Στις σελίδες του βιβλίου πραγματεύεται ο Σακελλαρίου την ιστορία 89 μόνον ημερών του 1825, κατά τις οποίες συντελέστηκε η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, που είχε τις γνωστές καταστρεπτικές συνέπειες για τον Αγώνα.

6. Διον. Α. Ζακυθινό, «Προσφώνηση κατά την επίσημη υποδοχή του κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 59(Β')(1984), 94-98, εδώ σσ. 95 και 97, όπου εύχεται «Και η εξαντλητική πραγματεία «Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο» αναμένει και εκείνη την σειρά της».

7. Βασιλείου Χ. Πετράκου «Παρουσίαση του βιβλίου του Ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου, *Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο*», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 87(Β')(2012) 37-41.

8. Βασιλείου Χ. Πετράκου, «Παρουσίαση του βιβλίου του Ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*. Δεύτερη έκδοση βελτιωμένη και επαυξημένη», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 88(Β')(2013), 91-99, εδώ σσ. 98-99.

μνήσεων που ο ίδιος καταθέτει⁹, τους λόγους της στροφής του προς την ΑΕΙ.

Το έργο *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν 1715-1821* εξέδόθη το 1939 στην σειρά *Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie*¹⁰ ως Παράρτημα του διεθνώς ανεγνωρισμένου περιοδικού *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* που εξέδιδε ο Καθηγητής Νικόλαος Βέης¹¹. Η μονογραφία αυτή βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών κατά την Πανηγυρική Συνεδρία της 24^{ης} Μαρτίου 1940. Παράλληλα, υπέβαλε νέα διδακτορική διατριβή ο Σακελλαρίου στην Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης¹², όπου ανηγορεύθη διδάκτωρ το 1940¹³.

Ο Σακελλαρίου αναφέρει ότι υπέβαλε υποψηφιότητα για υφηγητής στην Θεσσαλονίκη το 1942, ως συνυποψήφιος του Αποστόλου Βακαλοπούλου (Βόλος 1909-Βούρβουρα Χαλκιδικής 9.7.2000), ο οποίος «είχε την εκτίμησή μου...τον ανταγωνίσθηκα σε διαγωνισμό υφηγεσίας με μισή καρδιά το 1942»¹⁴. Περαιτέρω έρευνα αποδεικνύει ότι η ήδη εκδοθείσα και βραβευθείσα μελέτη του Σακελλαρίου, *Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*, με πλείστες θετικές κριτικές, υπεβλήθη ως υφηγεσία στην Θεσσαλονίκη. Εισηγητές οι Καθηγητές Ιωάννης Βογιατζίδης¹⁵, Μιχαήλ Λάσκαρις¹⁶ και Ιωάννης Παπασταύρου¹⁷. Σύμφωνα με τον

9. Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Β', Μέρος Στ'. Επίμετρο: Φοιτητικές και μεταφοιτητικές εμπειρίες (1928-1944). Συμβολή από υποκειμενική σκοπιά στην ιστορία Μελετών της Νεοελληνικής Ιστορίας.

10. Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Β', σ. 839.

11. Νικόλαος Βέης (Τρίπολις 1883- Αθήναι 1958). Καθηγητής Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας στο ΕΚΠΑ. Μετά από δύο άγονες προκηρύξεις, το 1933 και 1934, κατόρθωσε να εκλεγεί το 1940 ο Νίκος Βέης τακτικόν μέλος της Ακαδημίας Αθηνών στην προκηρυχθείσα έδρα Ελληνικής Φιλολογίας, Αρχαίας, Μέσης και Νεωτέρας. Βασιλείου Χ. Π ε τ ρ ά κ ο υ, *Η Ακαδημία Αθηνών. Χρονογραφική προσωπογραφία* Αθήναι: Γραφείο Δημοσιευμάτων της Ακαδημίας Αθηνών 2019, σσ 324-343 [Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών 75]. Για την συμβολή του πβ. την πρόσφατη αξιολόγηση της Βενετίας Α π ο σ τ ο λ ί δ ο υ, *Η Λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο. Η συγκρότηση της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας (1942-1982)*. Βραβείον δοκιμίου της Ακαδημίας Αθηνών 2022. Αθήνα, Πόλις, 2022, σσ. 39-55.

12. Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Τα πολιτεύματα και η διοίκησης της Σάμου κατά την επανάστασιν (1821-1834)*, αναδημοσιευμένο εις Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Α', Νο 6, σσ. 347-400.

13. Μιχαήλ Λ ά σ κ α ρ ι - Ιωάννου Π α π α σ τ α ύ ρ ο υ, Εισηγητική έκθεσις περί των υποψηφίων προς πλήρωσιν της τακτικής έδρας της Ιστορίας της Νεωτέρας Ελλάδος, εν Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 116.

14. Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Β', σ. 848.

15. Ιωάννης Βογιατζίδης (Άνδρος 1877-Αθήναι 24.8.1961). Τακτικός Καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. από της ιδρύσεως αυτού το 1926 μέχρι

Βογιατζίδη το συμπέρασμα ήτο ότι «ότε ο υποψήφιος επελεμβάνετο της πραγματείας ταύτης, δεν ήτο επαρκώς θεωρητικός παρεσκευασμένος»¹⁸. Οι Λάσκαρις και Παπασταύρου απεδέχθησαν τις παρατηρήσεις, προσέθεσαν όμως ότι «καίτοι η εργασία ανήκει εις τα πρώιμα αυτού επιτεύγματα, την χαρακτηρίζει οξεία παρατηρητικότητα εν τη χρησιμοποίησει των πηγών και βαθεία κριτική επ' αυτών»¹⁹ και για τον λόγον αυτόν έδωσαν την ψήφον τους στον Σακελλαρίου. Ο Στίλπων Κυριακίδης αναφέρει ότι «κατά την προφορικήν υποστήριξιν της διατριβής ενώπιον της Σχολής ο υποψήφιος δεν ήδυνήθη να απαντήσει εις σχετικά προς την τουρκικήν διοίκησιν ερωτήματά

το 1948. Αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών 1947. Δημ. Οικονομίδης, «Ιωάννης Δ. Βογιατζίδης», *Αθηνά* 65(1961) 254-261.

16. Μιχαήλ Λάσκαρις (Κέρκυρα 1903-Αθήναι 7.11.1965). Γόνος ιστορικής οικογενείας των Λασκάρων, ανιψιός του Ανδρέα Μ. Ανδρεάδη, δεδομένου ότι η αδελφή του Ανδρεάδη Ευτέρπη ήταν μητέρα του Λάσκαρι. Έκτακτος καθηγητής από του 1926 και εν συνεχεία τακτικός καθηγητής της Ιστορίας των Μέσων και Νεωτέρων Χρόνων της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. από του Φεβρουαρίου 1940 μέχρι της παραιτήσεως ένεκα λόγων υγείας το 1959. Πρώτος Διευθυντής του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών του τότε Βασιλικού (νυν Εθνικού) Ιδρύματος Ερευνών από της λειτουργίας του την 1^{ην} Δεκεμβρίου 1960 μέχρι του 1962, οπότε τον διεδέχθη ο Κ. Θ. Δημαράς. Κατά την προκηρυχθείσα έδρα της Βυζαντινής Ιστορίας και Μεταβυζαντινής Ιστορίας και Πολιτισμού της Ακαδημίας Αθηνών το 1965 υπήρξε ένας εκ των τριών υποψηφίων- οι άλλοι δύο ήσαν ο Διον. Ζακυθηνός και ο Γεράσιμος Κονιδάρης. Κατά την διάρκεια της κρίσεως απεβίωσε ο Λάσκαρις και εν τέλει εξελέγη το 1966 ο Διον. Ζακυθηνός. Βασιλείου Χ. Πετρακού, *Η Ακαδημία Αθηνών. Χρονογραφική...ένθ' ανωτ.*, σ. 237. Πβ. Κων/νου Δαφνή, «Μιχαήλ Θ. Λάσκαρις (1903-1965)», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 14(1968) 9-13. Κων/νου Γρολλίου, «Το Πανεπιστήμιο και ο Λάσκαρις», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 14(1968) 25-28. Στυλιανού Παπαδοπούλου, «Μιχαήλ Λάσκαρις (1903-1965)», *Ελληνικά* 19(1966) 187-189. Τουαυτού, «Ο επιστήμονας και πανεπιστημιακός Λάσκαρις», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 14(1968) 29-39. Κ. Θ. Δημαρά, «Μιχαήλ Λάσκαρις: κριτικός νους», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 14(1968) 14-16. Μανούσου Μ. Μανούσακα, «Ένας κορυφαίος της ελληνικής επιστήμης», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 14(1968) 1-22. Σημειωτέον, ότι ο Μανούσος Μανούσακας (Ρέθυμνον 1914-Αθήναι 2003) διεδέχθη τον Λάσκαρι το 1961 στην έδρα του στην Θεσσαλονίκη. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, «Μιχαήλ Λάσκαρις», *Επετηρίς της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 34(1965) 338. Ιωάννου Χασιώτη, «Ο Μιχαήλ Λάσκαρις (1903-1965) ως ιστορικός και ως πανεπιστημιακός δάσκαλος», *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας* 27(2011) 23-32.

17. Ιωάννης Παπασταύρου (Οκτωβιά Ευβοίας 1893-Αθήναι 1978). Τακτικός καθηγητής ΑΕΙ στο Α. Π. Θ. από της 23^{ης} Φεβρουαρίου 1940 μέχρι την 22αν Οκτωβρίου 1954 και τακτικός Καθηγητής ΑΕΙ στο ΕΚΠΑ από της 23^{ης} Οκτωβρίου 1954 έως την αφυπηρέτησή του την 31^{ην} Αυγούστου 1964. Βασιλείου Σφύρα, «Ιωάννης Παπασταύρου (1893-1978)», *Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών*, περ. Β' 26(1977-1978) 583-585.

18. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 132.

19. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 132.

μου, εξ ου εσχημάτισα την γνώμην, ότι ούτος δεν είχε πάντοτε ασφαλείς και ακριβείς γνώσεις δια τα θέματα, τα οποία επραγματεύετο»²⁰.

Συμπερασματικώς, παρατηρούμε ότι δύο φορές το έργο του Σακελλαρίου, βραβευθέν και κριθέν θετικώτατα, δεν εκρίθη από τις δύο Φιλοσοφικές Σχολές της χώρας.

Το 1943 προκηρύσσεται στην Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης η τακτική έδρα της ΝΕΙ και μόνος υποψήφιος ήταν ο Ιωάννης Μαμαλάκις²¹.

Ο Σακελλαρίου επανέρχεται ως υποψήφιος στην Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ., αυτή την φορά το 1947 στην προκηρυχθείσα έδρα ΝΕΙ, με συνυποψηφίους, ως και το 1943 κατά την υφηγεσία, τον Ιωάννη Μαμαλάκι και τον Απ. Βακαλόπουλο. Κατά την υποψηφιότητα αυτή υπέβαλε προς κρίσιν και τα δημοσιεύματά του περί ΑΕΙ.

Εισηγητική Επιτροπή οι τακτικοί καθηγητές Μιχαήλ Λάσκαρις, Ιωάννης Παπασταύρου και Στίλπων Κυριακίδης²². Κατά την κρίση του 1947 κατετέθησαν δύο διαφορετικές Εκθέσεις. Η πρώτη, με ημερομηνία 16 Δεκεμβρίου 1947, υπογράφεται από τους Μιχ. Λάσκαρι και Ιω. Παπασταύρου²³ και η δεύτερη από τον Στ. Κυριακίδη²⁴. Κοινό γνώρισμα και των δύο εισηγητικών εκθέσεων είναι η διεξοδική, αναλυτική, εμβριθεστάτη ανάλυση εκάστης εργασίας εκάστου των υποψηφίων.

Οι Λάσκαρις-Παπασταύρου αναγνωρίζουν τα ελαττώματα των δύο άρθρων του Σακελλαρίου στην *Νέα Εστία*²⁵, αναλύουν και περιγράφουν τα α-

20. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 132-133.

21. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακόν έτος 1943-1944. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1951, σσ. 5-6, όπου αναφέρεται ότι κατά την υπ' αριθμ. 407/2.3.1944 Συνεδρία η διαδικασία κατέστη άγονη. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακόν έτος 1943-1944. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1951, σσ. 12-16.

22. Στίλπων Κυριακίδης (Κομοτηνή 25.10.1887-Θεσσαλονίκη 18 Μαρτίου 1964). Ιδρυτικός καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., όπου εδίδαξε από του 1926 μέχρι το 1957 στην έδρα της Θρησκείας των Αρχαίων Ελλήνων, του ιδιωτικού αυτών βίου και της Λαογραφίας. Διετέλεσε δίδς Πρύτανις του Α.Π.Θ. (1934 και 1942) και ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Γ. Ι. Θ ε ο χ α ρ ί δ ο υ, «Στίλπων Π. Κυριακίδης 25 Οκτωβρίου 1887-18 Μαρτίου 1964», *Μακεδονικά* 6(1965), ε'- γγ'.

23. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 105-122.

24. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 123-149.

25. Μ. Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, «Νεοελληνικές ιστορικές σπουδές. Ιστορικό και κριτικό σχεδιάσμα», *Νέα Εστία* 33(1943) [: Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Α', Νο 1: σσ. 17-139]. Μ. Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, «Πηγές της νέας ελληνικής ιστορίας. Σύντομο κατατοπιστικό διάγραμμα», *Νέα Εστία* 39(1946) [: Μιχαήλ Β.

βλεπτήματα του συγγραφέως και υπογραμμίζουν τον εκλαϊκευτικόν χαρακτήρα των μελετών του²⁶. Αμφότεροι υπογραμμίζουν τα λάθη του Σακελλαρίου στο δημοσίευμα της Νέας Εστίας του 1943. Ειδικότερον, στην τοποθέτηση του Σακελλαρίου ότι «ούτε στα Πανεπιστήμια διδάχτηκε ποτέ συστηματικά η νεώτερη ελληνική ιστορία. Μόλις πριν από τρία χρόνια ιδρύθηκε αρμοδία έδρα της νεωτέρας ελληνικής ιστορίας, αλλά μόνο στην Αθήνα πληρώθηκε» δεν είναι ακριβές. Η έδρα στην Θεσσαλονίκη ιδρύθη το 1926, είχε πληρωθή από τον Κοντογιάννη²⁷. Αναφερόμενοι στην τοποθέτηση του Σακελλαρίου περί Κορδάτου ότι «πρώτος αυτός στην Ελλάδα εφήρμοσε στις εργασίες του τον ιστορικό υλισμό» λησμονεί ο υποψήφιος τον Γ. Σκληρόν²⁸. Αρνητικώς τοποθετούνται οι Λάσκαρις-Παπασταύρου στο άρθρον του Σακελλαρίου «Τα αγγλικά κρατικά αρχεία και η νέα ελληνική ιστορία», *Νέα Εστία* 40(1946) 654-656²⁹ και επισημαίνουν: «Η έκθεσις του υποψηφίου παρουσιάζει πολλά τα κοινά με την ανάλογον έκθεσιν του Σπ. Παππά περί των εν Παρισίοις αρχείων³⁰. Αμφότεραι δηλαδή αι μελέται αύται δεν πηγάζουν, ως εικός, από άμεσον γνώσιν του υλικού, αλλά στηρίζονται επί των εντύπων καταλόγων³¹. Στο άρθρον του Σακελλαρίου «Οι βόρειοι Έλληνες στη νεώτερη ιστορία μας», το οποίο δημοσιεύθηκε σε ένδεκα επιφυλλίδες στην εφημερίδα *Τα Νέα* [Απρίλιος-Ιούνιος 1947]³² γίνεται εκτενής λόγος από τους Λάσκαρι-Παπασταύρου³³, οι οποίοι υπογραμμίζουν ότι «Το Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης πρέπει να αποβλέψη με ιδιαίτερον προς ερεύνας επί φάσεων τοιούτων της ιστορικής εξέλιξεως της Βορείου Ελλάδος

Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...ένθ' ανωτ.*, τόμ. Α', Νο2: σσ. 141-179].

26. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 119-120.

27. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 153-162.

28. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 119.

29. Μιχαήλ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας...*, τόμ. Β', σσ. 457-462.

30. Πρόκειται για την ανακοίνωση του Στ. Παππά, «Τα έγγραφα της Ελληνικής Επανάστασεως εις τα Αρχεία του Quai d'Orsay», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 7(1932) 100-105.

31. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 120.

32. Το έργον αυτό δεν αναδημοσιεύθηκε στο δίτομο έργο του Μ. Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας*, όπου ομολογουμένως θα είχε ενδιαφέρον.

33. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 121.

επί Τουρκοκρατίας, τας οποίας θίγει ο συγγραφεύς με τας ανωτέρω μνημονευθείσας επιφυλλίδας»³⁴. Επισημαίνουν δύο αβλεπτήματα της μελέτης, πρώτον, ο «Ιωάννης Κοντούνιος, ο εκ Βεροίας καθηγητής εις το Πανεπιστήμιον της Πάδοβας, δεν πρέπει, φρονούμεν, να καταλεχθή εις τους πνευματικούς ηγέτας του γένους κατά την ΙΖ' εκατονταετηρίδα, διότι ησπάσθη τον καθολικισμόν, καθ' ην εποχήν τοιαύτη πράξις είχε την έννοιαν ότι χωρίζεται από το χειμαζόμενον γένος», και δεύτερον, ότι «λησμονεί ο συγγραφεύς ότι το Σίμπιν ανήκει εις την Τρανσυλβανίαν και όχι εις την Ουγγαρίαν, ήτις απετέλει τότε χωριστόν κράτος». Αμφότεροι οι εισηγητές υπογραμμίζουν μία διαχρονική διαπίστωση, που δυστυχώς σύγχρονοι μελετητές της ΝΕΙ διαβλέπουν είτε λησμονούν: «Ο υποψήφιος φαίνεται ότι έχει σαφή συνείδησιν, ότι δια την κατανόησιν οιασδήποτε περιόδου της ιστορίας, παραμένει πάντοτε ως βάσις η σπουδή της αρχαίας ιστορίας, αι διάφοροι φάσεις και τα προβλήματα αυτής». Καταλήγουν στην Εισηγητικήν τους Έκθεση ότι ο «υποψήφιος, αρίστου ήθους, έχει ευρείαν ιστορικήν μόρφωσιν και αρτίαν συγκρότησιν... Τα δημοσιεύματα αυτού αναφέρονται εις θέματα όχι μόνον ποικίλα, αλλά και μεγάλα». Αμφότεροι τον προτείνουν ως τακτικόν Καθηγητήν³⁵.

Ακολουθεί η αναλυτικωτάτη, διεξοδικωτάτη εισηγήση του Στύλπωνος Κυριακίδη, ο οποίος τάσσεται υπέρ του Βακαλοπούλου, επικουρούμενος και χρησιμοποιώντας την γνώμη του Ιω. Βογιατζίδου, που πλέον είναι Ομότιμος και δεν λαμβάνει μέρος στην κρίση του 1947. Προς επίρρωση του επιχειρήματός του ο Κυριακίδης, παραπέμπει σε χαρακτηρισμό του Σακελλαρίου, ο οποίος στο δημοσίευσμά του στην *Νέα Εστία* αναγνωρίζει την συμβολή του Βακαλοπούλου με τις δύο μονογραφίες του «μ' επιστημονικές αξιώσεις»³⁶. Ο Κυριακίδης αφιερώνει μόλις μία σελίδα (σ. 123) στον Ιωάννη Μαμαλάκι, τις σελίδες 124-133 στον Βακαλόπουλο και τις σελίδες 132-148 στον Σακελλαρίου, όπου γίνεται περισσότερο αναλυτικός. Για την μελέτη του Σακελλαρίου με τον τίτλον, *Οι βόρειοι Έλληνες στη νεώτερη ιστορία μας*, υποστηρίζει ότι «η εργασία αυτή είναι πρόχειρος και άωρος [...] η εικών, την οποίαν παρέχει, όχι μόνον ανάγλυφος δεν είναι αλλά και συγκεχυμένη, αυθαίρετος και απατηλή»³⁷. Στα αναλυτικά συμπεράσματά του, ο Κυριακί-

34. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 121.

35. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 122.

36. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 131-132. Πρόκειται για το δημοσίευμα του Σακελλαρίου στην *Νέα Εστία* 33(1943), εδώ σελ. 811 του Α' τόμου των *Θεμάτων Νέας Ελληνικής*...

37. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής... έnth' ανωτ., σ.141.

δης³⁸ είναι αρνητικός και απόλυτος: «Όλα τα υποβληθέντα νέα έργα φέρουν την σφραγίδα της προχειρότητας. Ο υποψήφιος είναι ευφυής επιστήμων και ταχύς την αντίληψιν, αλλά σφόδρα προκατειλημμένος υπό διαφόρων ανεπαρκών ιστορικών κριτηρίων υλιστικής φύσεως, παρερμηνεύων πολλάκις την φύσιν των γεγονότων, των οποίων ούτω δίδει εικόνα απατηλήν. Σπεύδει περί τα μεγάλα, ενώ ο ίδιος είναι ακόμα απaráσκευος δι' αυτά, και ούτως αντί ωφελείας μάλλον ζημίας πρόξενος γίνεται ιδίως εις τους απλοϊκωτέρους, δια τους οποίους εγράφησαν όλα σχεδόν τα τελευταία δημοσιευθέντα έργα του»³⁹. Αναφερόμενος στα δημοσιεύματα του Σακελλαρίου στην *Νέα Εστία* σημειώνει: «Ο,τι όμως έκαμαν οδυνηροτάτην εντύπωσιν προκειμένου περί νέου και φερέλπιδος επιστήμονος είναι η αυτόχρονη υβριστική κρίσις περί του έργου σεβαστού και σοφού διδασκάλου, του Καρολίδου»⁴⁰. Αφού αναπαράγει τις αρνητικές κρίσεις του Σακελλαρίου για τον Καρολίδη, καταλήγει ο Κυριακίδης: «Ασφαλώς, εάν έζη ο Καρολίδης, ο υποψήφιος δεν θα ετόλμα να γράψη όσα έγραψε. Εύκολον είναι να κακολογή κανείς νεκρούς»⁴¹.

Το εκλεκτορικόν σώμα συνέρχεται για πρώτη φορά την 26^η Φεβρουαρίου 1948 και κατόπιν αιτήματος των Κ. Βουρβέρη⁴², Στ. Καψωμένου⁴³, Ευστρατίου Πελεκίδου⁴⁴ και Νικ. Ανδριώτη⁴⁵, η εκλογή αναβάλλεται⁴⁶. Το

38. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 147-48.

39. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 147.

40. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 148.

41. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 149.

42. Κων/νος Βουρβέρης (Μαγνησία 1899-Αθήναι 1978). Τακτικός Καθηγητής Κλασσικής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. 1940-1948, Τακτικός Καθηγητής Κλασσικής Φιλολογίας στην Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ.

43. Στυλιανός Καψωμένος (Χανιά 29.11.1907-Θεσσαλονίκη 15.5.1978). Τακτικός Καθηγητής της Φιλολογίας και Παπυρολογίας στην Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ. από του 1944 μέχρι το 1973. Πρύτανης του Α.Π.Θ. 1968-1969 και πρώτος Πρόεδρος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κατά την περίοδο 1964-1967, πριν το Πανεπιστήμιο αυτονομηθή.

44. Ευστράτιος Πελεκίδης (Δεκελί Μ. Ασίας 1880 ή 1882 – Θεσσαλονίκη 1958). Καθηγητής Αρχαιολογίας και Επιγραφικής.

45. Νικόλαος Ανδριώτης (Ιμβρος 28.11.1906-Θεσσαλονίκη 29.9.1976). Τακτικός καθηγητής Γλωσσολογίας στην Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ. 1944-1969 και Πρύτανης του Α.Π.Θ. 1962-1963. Αντ. – Μ. Τ α χ ι ά ο υ «Νικόλαος Π. Ανδριώτης (1906-1976)», *Μακεδονικά* 17(1977) θ' – ιβ'.

46. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής

εκλεκτορικών σώμα συνέρχεται τελικώς την 4^η Μαρτίου 1948, αναγιγνώσκεται επιστολή του Ομοτίμου Καθηγητού Ιωάννου Βογιατζή⁴⁷ υπέρ του Βακαλοπούλου και αρχίζει μία εκτεστάτη συζήτηση για κάθε έναν υποψηφίον⁴⁸. Ο Κ. Βουρβέρης αναφερόμενος αναλυτικώς στον Σακελλαρίου, τον νεώτερο σε ηλικία εκ των τριών υποψηφίων, υποστηρίζει ότι «έχει έξυπνον και γοργήν σκέψιν, εργατικότητα, ικανότητα του ιστορικώς γνώαι και σαφώς ερμηνεύειν. Το ότι σφάλλεται έστω ότε εις την προσήκουσαν εκτίμησιν των ποικίλων συντελεστών του ιστορικώς γίνεσθαι είτε ολισθαίνει που εις υπερβολάς εν τη κρίσει προσώπων και πραγμάτων, ως λ.χ. του έργου του αιμνήστου ιστορικού Καρολίδου, αποδοτέον κατ' εμήν γνώμην ολιγώτερον εις επιπολαιότητα, μάλλον δε εις την μετά της ικανότητος και της νεότητος συνυφασμένην σπουδήν και οξύτητα, την οποίαν χρέος ημών πρεσβυτέρων του, εμού τουλάχιστον, είναι να αντικρύσω με στοργήν και παιδαγωγούσαν μέριμναν, κατευθύνουσιν αυτήν προς ομαλωτέραν, κατασταλαγμένην και αντιαρνητικήν, θετικήν δηλαδή και γόνιμον, παροχέτευσιν και αξιοποίησιν»⁴⁹. Ο Βουρβέρης υπογραμμίζει την έλλειψη «καιρού» για την κρίση του Σακελλαρίου και εύχεται ότι ο χρόνος θα αξιοποιήσει τις αρετές του Σακελλαρίου.

Ο Στ. Καψωμένος αναλύοντας το έργο του Σακελλαρίου⁵⁰ έναντι των δύο ετέρων συνυποψηφίων του, υποστηρίζει ότι «δίδει εις εμέ την εντύπωσιν όχι μόνον πληθωρικότητος εις παραγωγήν, αλλά και μεγαλυτέρας πληρότητος και συστηματικότητος[...]. Ότι δε πρόκειται κατά βάσιν περί κατ' έξοχήν ερευνητικού επιστήμονος αποδεικνύει το γεγονός ότι παραλλήλως προς τας άλλας πηγάς κατέχει άριστα και το αρχαιακόν υλικόν, επί τη βάσει του οποίου και εργάζεται». Συμφωνεί ο Καψωμένος με την άποψη των καθηγητών της Φιλοσοφικής Σχολής, ότι είναι άδικη και αντιεπιστημονική η αρνητική κρίση του Σακελλαρίου για τον Καρολίδη, αναφέροντας μία διαχρονική αλήθεια: «Είμαι σύμφωνος ότι οφείλεται σεβασμός εκ μερους των νεωτέρων προς τους παλαιότερους ερευνητάς, διότι η πείρα αποδεικνύει ότι όλοι γερνούμε και έρχεται εποχή που και οι νέοι γίνονται «ξεπερασμένοι». Αλλά δεν νομίζω ότι δια την οφειλομένην εις νεανικήν ορμήν ε-

Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 150.

47. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 151-152.

48. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 153-162.

49. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Πανεπιστημιακά έτη 1946-1947 και 1947-1948. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 155.

50. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σσ. 158-159.

πιπολαίαν έστω κρίσιν του δια το έργον παλαιότερου επιστήμονος είναι άξιος αγχόνης ο υποψήφιος». Ο Καψωμένος αναφέρεται σε παραδείγματα από την ελληνική αρχαιότητα για να δείξει ότι «εις τους ιστορικούς η έλλειψις σεβασμού προς τους παλαιότερους έχει παλαιάν παράδοσιν»⁵¹.

Κατά την ψηφοφορία που διεξήχθη έλαβον, επί συνόλου οκτώ μελών του εκλεκτορικού σώματος⁵², ο μεν Βακαλόπουλος μία θετική ψήφο για τακτικός καθηγητής (Ανδριώτης) και μία θετική ψήφο για έκτακτος καθηγητής (Κυριακίδης), ο δε Σακελλαρίου μία θετική ψήφο για τακτικός καθηγητής (Λάσκαρις). Ο Πελεκίδης εψήφισε τον Ιωάννη Μαμαλάκι.

Την επομένη ημέρα, 5 Μαρτίου 1948, συνεχίσθηκε η εκλογική διαδικασία⁵³. Η ψηφοφορία απέβη και για δεύτερη φορά άγονη και ο Κοσμήτωρ Ανδρέας Ξυγγόπουλος προτείνει όπως συνεχισθή διαδικασία για την εκλογή εκτάκτου καθηγητή. Κατά την ψηφοφορία ο μεν Βακαλόπουλος έλαβε τρεις θετικές ψήφους (Ανδριώτης, Κυριακίδης και Ξυγγόπουλος), ο δε Σακελλαρίου δύο θετικές (Λάσκαρις και Παπασταύρου) και μίαν ψήφον έλαβε ο Μαμαλάκις (Πελεκίδης). Τέλος, οι Καψωμένος, Βουρβέρης έδωσαν λευκή ψήφο. Η κρίση κατέστη για άλλη μία φορά άγονη.

Είναι άξιον προσοχής, ότι από της εποχής αυτής, δηλαδή μετά από τις προσπάθειές του να εκλεγεί τακτικός καθηγητής στην ΝΕΙ, ο Σακελλαρίου θα στραφεί ερευνητικά στην ΑΕΙ. Η περιπέτειά του στην Θεσσαλονίκη απετέλεσε μία τομή στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Σακελλαρίου, δεδομένου ότι με την στροφή του στην ΑΕΙ επεβλήθη με μία σειρά δημοσιευμάτων του ως διαπρεπής ιστορικός της αρχαίας ελληνικής ιστορίας και μάλιστα της απώτερης, αναδεικνυόμενος ως το «αγαθόν δαιμόνιον, οδηγός στη λαμπρή πορεία και τη δημιουργική επιστημονική δράση» των δύο ερευνητικών κέντρων, πρώτον, του Κέντρου Ερεύνης της Αρχαιότητας της Ακαδημίας Αθηνών, και δεύτερον, του Κέντρου Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, όπως προσφυώς υπογραμμίζει ο Ακαδημαϊκός Βασίλειος Χ. Πετράκος κατά την ανακήρυξη του Μ. Β. Σακελλαρίου ως ευεργέτου της Ακαδημίας Αθηνών ένεκα δωρεάς χρηματικού ποσού με το οποίο προικοδοτείται το «Ίδρυμα Αγνής και Μιχαήλ Σακελλαρίου» που έχει ως αποκλειστικό σκοπό την ενίσχυση των δύο αυτών ερευνητικών κέντρων⁵⁴.

51. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 159.

52. Το εκλεκτορικό σώμα απήρτιζαν οι τακτικοί καθηγητές Στ. Καψωμένος, Ν. Ανδριώτης, Κ. Βουρβέρης, Νικ. Παπασταύρου, Μιχ. Λάσκαρις, Ευστρ. Πελεκίδης, Στ. Κυριακίδης και Ανδρέας Ξυγγόπουλος.

53. Πρακτικά διαδικασίας προς πλήρωσιν των κενών τακτικών εδρών της Φιλοσοφικής Σχολής. Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον, 1953, σ. 164.

54. Βασ. Χ. Πετράκου, «Απονομή του Αριστείου των Θετικών Επιστημών και Μεταλλίου. Προκήρυξη του Αριστείου Γραμμάτων», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 87(Β')(2012) 55-57, εδώ σ.57.

Την εποχή που στρέφεται ο Σακελλαρίου οριστικώς προς την αρχαία ελληνική ιστορία, χωρίς όμως να παύση να ασχολήται με την ΝΕΙ, όπως προσφυώς υπεστήριξε ο Ακαδημαϊκός Βασίλειος Χ. Πετράκος⁵⁵ ότι υπήρχε σπάνις ιστορικών στην ΑΕΙ. Ο ίδιος ο Σακελλαρίου επισημαίνει⁵⁶ ότι «πρώτος Έλλην καθηγητής αρχαίας ιστορίας ειδικώς σπουδασμένος στο εξωτερικό και με σχετικό διδακτορικό υπήρξε ο Ιωάννης Παπασταύρου [...]». Ακολουθήσαμε ο Δημήτριος Κανατσούλης και εγώ». Την επισήμανση περί ελλείψεως ιστορικών στην ΑΕΙ υπογραμμίζει και ο ακαδημαϊκός Βασίλειος Χ. Πετράκος⁵⁷. Συμπληρώνοντας τον Σακελλαρίου αναφέρομε τον δάσκαλό μου Γεώργιο Δημητράκο (Προύσα 21.5.1911-Αθήναι Αύγουστος 1997), διευθυντή της Γερμανικής Σχολής Αθηνών, ο οποίος την ίδια εποχή είχε εκπονήσει διδακτορικό στην ΑΕΙ⁵⁸ στην Γερμανία, ομοίως.

Ο Σακελλαρίου θα επανέλθει στην Θεσσαλονίκη, αυτή την φορά ως τακτικός καθηγητής της ΑΕΙ, όπου θα εκλεγεί τον Φεβρουάριο 1960. Θα διαιτελέσει Κοσμήτωρ (1965-1966), αλλά η σταδιοδρομία του θα ανακοπεί τον Ιανουάριο 1968, όταν το καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου 1967 θα τον απολύσει, οπότε θα εύρει καταφύγιον στην Γαλλία, όπου θα διδάξει στο Πανεπιστήμιον της Λυών κατά τα ακαδ. έτη 1970-1975. Επανερχόμενος στην Ελλάδα και αποκαθιστάμενος στην έδρα του το 1975, θα διδάξει μέχρι της αφυπηρετήσεώς του το 1979, γενόμενος Συγκλητικός (1975-76) και συνέβαλε στην διδασκαλία της ιστορίας στο αρτισύστατο Πανεπιστήμιο της Κρήτης 1977-1979.

Οι περιπέτειες του Σακελλαρίου συνεχίσθησαν και κατά την υποψηφιότητά του στην Ακαδημία Αθηνών. Το 1978, δώδεκα χρόνια μετά τον θάνατο του Σωκράτους Κουγέα (Δολιοί Μάνης 14.9.1877–Αθήναι 28.9.1966)⁵⁹, του πρώτου κατόχου της έδρας της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας στην Ακαδημία Αθηνών (1929), προκηρύχθηκε η σχετική έδρα. Υποψήφιοι ήσαν ο Απόστολος Δασκαλάκης (Γύθειον 1903-Αθήναι 1.12.1982), Ομότιμος Καθηγητής της Νεωτέρας Ελληνικής Ιστορίας στην Φιλοσοφική Σχο-

55. Βασιλείου Χ. Πετράκος «Παρουσίαση της έκδοσης των περί νεοελληνικής ιστορίας μελετών του Ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 86(Β')(2011), 151-154, εδώ σ. 152: «Ξεκίνησε, και εξακολουθεί να είναι, και ιστορικός της νεώτερης Ελλάδος».

56. Β. Σακελλαρίου, *Θέματα Νέας Ελληνικής Ιστορίας*, τόμ. Β', σ. 802, σημ. 19.

57. Βασιλείου Χ. Πετράκος «Παρουσίαση του Ακαδημαϊκού κ. Μιλτιάδου Χατζοπούλου κατά την υποδοχήν του στην Ακαδημία», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 91(Β') (2016) 28-35, εδώ σσ. 29-32.

58. G. Dimitrakos, *Demetrios Poliorketes und Athen*. Hamburg: Hans Christians Druckerei und Verlag, 1937.

59. Για μία πρόσφατη αποτίμηση του Κουγέα με την σύνολη περί του Κουγέα βιβλιογραφία πβ. Χρήστου Π. Μπαλόγλου, «Ιστορία του Οικονομικού Βίου και των Οικονομικών Θεωριών: Διδασκαλία και έρευνα με αφορμή την ίδρυση της πρώτης έδρας στην Ελλάδα (1943)», εν *Ενδιάμεσοι Σταθμοί. Αφιέρωμα στον Καθηγητή Κωνσταντίνο Απ. Βακαλόπουλο*. Επιμέλεια εκδόσεως Ιφιγένεια Βαμβακίδου-Κωστής Τσιούμης. Θεσσαλονίκη, Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, 2023, σσ. 195-238, εδώ σσ. 199-202.

λή του ΕΚΠΑ (1939-1968), αλλά και με σημαντικό έργο στην ΑΕΙ, και ο Μ. Β. Σακελλαρίου, Ομότιμος Καθηγητής της Αρχαίας Ιστορίας στην Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ. Την τριμελή επιτροπή κρίσεως αποτελούσαν οι Διον. Α. Ζακυθηνός, Γεώργιος Μυλωνάς και Κων/νος Τρυπάνης. Οι Ζακυθηνός και Τρυπάνης είναι επικριτικοί για τον Δασκαλάκη, επαινετικοί για τον Σακελλαρίου, ο οποίος «ευρέθη εις την πρωτοπορίαν νέων κλάδων της Ιστορίας της Αρχαιότητας, συνθιασώτης μιας ευρωπαϊκής και παγκοσμίου επιστημονικής Πλειάδος». Ο Γεώργιος Μυλωνάς είναι υμνητικός για τον Δασκαλάκη και επικριτικός για τον Σακελλαρίου, για τον οποίο γράφει: «Κατ' αντίθεσιν προς τον κ. Δασκαλάκην δεν έχει να επιδείξει αξιόλογον εθνικὴν δράσιν». Η κρίση κρίνεται άγονη το 1979. Η έδρα της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας θα προκηρυχθεί εκ νέου το 1982. Η τριμελής επιτροπή είναι η ίδια με εκείνη του 1978 και υποψήφιος είναι μόνον ο Σακελλαρίου. Ο Δασκαλάκης δεν θα υποβάλει εκ νέου υποψηφιότητα, άλλωστε θα αποβιώσει την 1^η Δεκεμβρίου 1982. Στην περίπτωση αυτή ο Γεώργιος Μυλωνάς θα εξυμνήσει τον Σακελλαρίου, ιδίως τα πολυφρόντιδα άρθρα του στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* της Εκδοτικής Αθηνών⁶⁰. Ο Σακελλαρίου θα εκλεγεί τελικώς και θα διορισθεί τον Ιανουάριον του 1983 και, όπως τόνισε κατά την επίσημον υποδοχήν του Σακελλαρίου ο τότε Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών Γεώργιος Μιχαηλίδης-Νουάρος, με την εκλογήν του «επληρώθη ένα σημαντικό κενό που είχε επί πολλά χρόνια η Ακαδημία στον τομέα των ιστορικών επιστημών»⁶¹.

Τελικές παρατηρήσεις

Ο Θεός εχάρισε στον Μιχαήλ Σακελλαρίου μακρότητα ημερών, αλλά και δύναμη συνεχούς παραγωγικού βίου, του οποίου το μήκος αξιοποίησε, πολλαπλασιάζοντας το τάλαντον που του δόθηκε προς ωφέλεια της επιστημονικής αληθείας και της γνώσεως των αξιών του βίου. Αψευδής μάρτυρας τα πολυπληθή, ογκώδη, πολυφρόντιδα και περισπούδαστα συγγράμματά του προς όφελος της επιστήμης, τόσον της αρχαιολογικής όσον και της νεωτέρας ελληνικής ιστορίας. Είναι διδακτικόν για τους νεωτέρους ερευνητές και κυρίως τους ιστορικούς, ότι η γνώση και η μελέτη, η έρευνα και η σπουδή τον ωδηγούσε σε συγκρίσεις ανάμεσα στην Αρχαιότητα και στην Νεώτερη Ιστορία⁶². Το έργον του Σακελλαρίου αποτελεί «κτῆμα έσαει οὐκ εκ του παραχρήμα».

60. Βασιλείου Χ. Πετράκου, *Η Ακαδημία Αθηνών. Χρονογραφική προσωπογραφία*. Αθήνα 2019, σσ. 234-236.

61. Γεωργίου Μιχαηλίδου - Νουάρου «Χαιρετισμός του Προέδρου κατά την επίσημον υποδοχήν του κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 59(B') (1984) 93-94.

62. Τουτό εμφανίζεται στον πανηγυρικό του Λόγο για την 25ην Μαρτίου 1821. Μ. Β. Σακελλαρίου «Η θέση του 1821 στην ελληνική ιστορία», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* 58(B')(1983) 252-268 [: Θέματα Νέας...τόμ. Β', σσ. 737-750].

Christos P. Baloglou, *Michael Sakellariou (Patras 14.2.1912-Athens 14.8.2014) and his transmission from the study of the Neohellenic History to the research of Ancient Hellenic History (in occasion of his ten years death)*.

This paper focuses on analyzing Michael Sakellariou's transition from studying Neohellenic History to Ancient Greek History. Sakellariou studied in Athens (1928-1932) and his dissertation entitled *Peloponnesus in the Second Ottoman captivity (1715-1821)* wasn't accepted as a dissertation in the Faculty of Philosophy of the University of Athens in 1937. He supported the same dissertation in Thessaloniki, but he also failed. This dissertation, edited in 1939, has been awarded by the Academy of Athens in 1940 and became many positive reviews. This book gave Sakellariou a great reputation as a researcher of the Neohellenic History.

Sakellariou failed twice to be elected as Professor of Neohellenic History in the University of Thessaloniki during the years 1943-1947 and he made the decisive step to research in Ancient Greek History, where he became famous. Professor in the University of Thessaloniki (1960-1968 and 1975-1979), he elected member of the Academy of Athens in 1983, where he served as President of the Academy in 1992.